

SOCIAL FORSKNING

SFI FYLDER 50 ÅR

FLEKSIBEL BARSELSORLOV GOD MEN INDVIKLET

ADOPTEREDE BØRN KLARER SIG BEDRE END ANBRAGTE BØRN

NYT FRA SFI
APRIL 2008:1

SFi DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

INDHOLD

Social Forskning udgives af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd for at orientere om resultaterne af centerets arbejde

REDAKTION: Ove Karlsson (ansvarshavende)
Lisbeth Pedersen

Ulla Haahr

Henvendelser bedes rettet til Ove Karlsson,
email ok@sfi.dk

ABONNEMENT: Social Forskning er gratis og udkommer med fire ordinære numre om året. Abonnement på de ordinære numre kan tegnes ved henvendelse til instituttet eller på www.sfi.dk. Bladet kan frit kopieres. Elektronisk abonnement kan tegnes på www.sfi.dk

GRAFISK DESIGN: Hedda Bank mdd

FOTOS: Scanpix: Forside og side 13: Mikkel Østergaard, side 5: Martin Dam Kristensen, side 7: Henrik Sørensen, side 11: Lea Meilandt Mathiesen, side 14: Heine Pedersen

OPLAG: 4.800

ISSN-nr. 0903-7535

TRYK: Schultz Grafisk

SFI

DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

3 I FOKUS

SFI fylder 50

4 ADOPTEREDE BØRN KLARER SIG BEDRE END ANBRAGTE BØRN

Adoptivbørn har en bedre fysisk udvikling og færre indlæringsvanskeligheder end pleje- og instituti-
onsanbragte børn. Også deres adfærdsmæssige og mentale problemer er mindre.

6 FLEKSIBEL BARSELSORLOV GOD MEN INDVIKLET

Forældrene er glade for de fleksible muligheder, der er i barselorlovsreglerne fra 2002, men både
forældre, kommuner og arbejdspladser har svært ved at overskue og administrere mulighederne.

8 SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET – AF TIDEN OG TIL TIDEN

SFI fejrer sit 50 års jubilæum i år. I den anledning rider historieprofessor Klaus Petersen institut-
tets tilblivelse og historie op.

10 MANGE ERHVERVSAKTIVE FÅR FLERE PENGE SOM PENSIONISTER END DE FORVENTER

En ny SFI-rapport viser, at pensionisterne generelt er godt tilfredse med deres økonomiske situation.
Rapporten undersøger også, hvor realistiske de erhvervsaktives forventninger til deres fremtidige
forbrugsmuligheder som pensionister er, og om de har overblik over deres pensionsordninger.

11 FOKUS PÅ ÆLDRES ØNSKER KAN STYRKE ÆLDREPLEJEN

Syv kommuner har arbejdet med udvikling af metoder til bedre kvalitet i ældreplejen. Arbejdet med
værdier har gjort det lettere for lederne at begrunde beslutninger om fx at sætte den ældres valg
højere end personalets rutiner. Og det øgede hensyn til de ældres individuelle ønsker har givet per-
sonalet større arbejdsglæde.

12 MANGLEN PÅ ARBEJDSKRAFT ØGER VILJEN TIL SOCIALT ENGAGEMENT

Mere end hver anden virksomhed vil overveje at ansætte personer med nedsat arbejdsevne i tilfælde
af mangel på arbejdskraft. Det er dog stadig kun færre end hver tredje virksomhed, der rent faktisk
ansætter personer i løntilskudsjob.

13 VIRKSOMHEDERNE SOCIALE ENGAGEMENT – BREDERE FORSTÅELSE ØNSKES

Virksomhederne forbinder tilsyneladende primært begrebet socialt engagement med kommunale
beskæftigelsesordninger for de svageste ledige. Men der behov for en bredere forståelse, hvis social
marginalisering skal mindskes og arbejdsudbuddet øges.

14 KULTUREL ULIGHED BAG SOCIAL ARV I UDDANNELSE

Ny forskning tyder på, at den sociale arv i uddannelse i Danmark først og fremmest udspringer af
kulturel og ikke af økonomisk ulighed.

JØRGEN SØNDERGAARD

Direktør for SFI

Email: js@sfi.dk

I FOKUS

SFI FYLDER 50

I år er det 50 år siden SFI blev oprettet. Man omtalte det nye institut som et "half way house" mellem universiteter og statsadministration. Et væsentligt motiv bag oprettelsen var velfærdsstatens fremvækst i denne periode med økonomisk genopretning efter krigen. Der var efterspørgsel efter mere viden til at kvalificere indholdet i den fortsatte udbygning af velfærdsstaten og til at forbedre grundlaget for en effektiv ressourceanvendelse i sektoren. Det har ikke forandret sig afgørende i de forløbne 50 år. Men samfundsudviklingen fra 1958 til 2008 har unægtelig budt på lidt af hvert, så socialforskningen har på ingen måde stået stille!

I 1960'erne havde forskningen fokus på at belyse de sociale problemers omfang, så nye politiske initiativer bedst muligt kan afhjælpe disse. I slutningen af denne økonomiske opgangsperiode gennemførtes en af de mest markante udbygninger af velfærdsstaten. Det skete sideløbende med kommunalreformen i 1970 og årene umiddelbart derefter – en tid, hvor ingen endnu anede hvilke alvorlige problemer, der var i vente få år senere. SFI leverede mange analyser til dette reformarbejde, der bl.a. resulterede i en højtprofileret bistandslov baseret på "ydelse efter behov", oprettelse af den offentlige sygesikring, der afløste sygekasserne, og en reform af arbejdsløshedsdagpengene, hvor satsen blev sat op fra ca. 40 til 90 pct. af den hidtidige løn. Der var så få modtagere af offentlige ydelser omkring 1970, at man vurderede, at udgifterne til disse mange reformer ville være overkommelige.

Men så fulgte næsten et kvart århundrede med lavvækst og vedvarende høj arbejdsløshed. Udgifterne til reformerne fra årene forud viste sig med en helt anden tyngde end forudset. Tempoet i udbygningen af velfærdsstaten gik ned – om end det tog tid før bremseklodderne for alvor fik bid. Det er let at forstå, at arbejdsmarked og ledighed fik en langt mere fremtrædende placering i SFI's forskning i løbet af denne periode. Mere beskæftigelse blev så at sige en forudsætning for at kunne opretholde de sociale rettigheder og ydelser.

I løbet af 1990'erne kom der gang i beskæftigelsen igen. Arbejdsmarkedsforskningen fik mere fokus på arbejdsmarkedets rummelighed, indvandrere, handicap og sygefravær. Der kom en stigende interesse for sociale problemstillinger igen – ikke mindst for børn med vanskelige opvækstvilkår og for den sociale arvs betydning. Og der kom efterspørgsel efter undersøgelser af virkninger og bivirkninger af de forskellige ordninger og indsatser.

SFI har gennem alle årene forsøgt at pejle samfundets fremtidige vidensbehov. Der er dog ikke altid lige stor forståelse i omgivelserne for, at forskningen ikke med kort varsel kan skifte fra den ene dagsaktuelle problemstilling til den anden. Forskning har en lang tidshorisont. Det er den vedvarende udforskning og fordybelse i et emneområde, der adskiller forskningen fra konsulentundersøgelser. Kigger man imidlertid tilbage på de 50 år vil man se, at fokus i SFI's forskning har været i næsten konstant bevægelse, primært fordi den overordnede samfundsudvikling har ændret samfundets behov og prioriteringer.

I de første 25 år voksede SFI's bevillinger på de årlige finanslove, og instituttet havde en relativ stor frihed til at vælge også langsigtede og langvarige forskningsprojekter. Siden da har finanslovsbevillingerne mest været for nedadgående og en stadig stigende del af SFI's aktiviteter finansieres gennem kontrakter og tilskud. Det gør tidshorisonten kortere. Heldigvis er der også sket en betydelig produktivitetsstigning, så det i dag tager væsentligt kortere tid end for 50 år siden at gennemføre en empirisk undersøgelse. Fra slutningen af 1980'erne gjorde adgangen til at sammenkoble oplysninger fra de administrative registre om befolkningens økonomiske, sociale og beskæftigelsesmæssige forhold det muligt at belyse en række emner på hidtil uset effektiv måde. Før den tid var man henvist til tidskrævende spørgeskemaundersøgelser. Der er dog fortsat behov for spørgeskemaundersøgelser om fx holdninger, normer og vurderinger blandt befolkningen.

I 2006 kom SFI's status så igen under overvejelse i forbindelse med regeringens ønske om at fusionere sektorforskning og universitetsforskning. Et internationalt panel fremhævede i en evaluering netop SFI's evne til at være et "half way house" som forbilledlig og en ubetinget styrke. Beslutningen blev da også, at SFI forblev selvstændigt, men med et ændret navn, der tydeligere skal signalere SFI's særlige rolle, nemlig *SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd*. Til daglig bruger vi nu bare "fornavnet" SFI.

SFI har nu leveret viden til brug for politiske og administrative beslutninger i udviklingen af det danske velfærdssamfund i 50 år og det bliver SFI ved med.

MOGENS NYGAARD CHRISTOFFERSEN
Seniorforsker, Mag.scient.soc.
Email: mc@sfi.dk

IDA HAMMEN
Forskningsassistent,
Email: iha@sfi.dk

ADOPTEREDE BØRN KLARER SIG BEDRE END ANBRAGTE BØRN

Adoptivbørn har en bedre fysisk udvikling, færre indlæringsvanskeligheder og klarer sig bedre i diverse færdighedstest, som fx IQ-test, end pleje- og institutionsanbragte børn. Også deres adfærdsmæssige og mentale problemer er mindre. Det viser undersøgelser fra en række lande.

En ny systematisk forskningsoversigt fra SFI kortlægger udenlandske erfaringer med bortadoption i tilfælde, hvor det er urealistisk, at barnet vil kunne vende tilbage til dets biologiske forældre. Forskerne sammenholder erfaringerne med adoption med andre indsatser, som fx anbringelse i plejefamilie eller på institution. Konklusionerne er overraskende entydige: Adopterede børn klarer sig bedst på alle fronter.

Man har længe vist, at adoptivbørn klarer sig glimrende i skolen, og at de ofte endte med at få en bedre uddannelse end deres jævnaldrende. Men der har i forskerkredse været en udbredt bekymring for adoptivbørnenes mentale udvikling.

Forskerne har derfor blandt andet fulgt udviklingen af adoptivbørns fysiske udvikling, deres intellektuelle udvikling (IQ og skolefærdigheder), samt deres følelsesmæssige udvikling. Det var resultaterne af børnenes mentale udvikling, der gav anledning til bekymring. Der var flere grunde til at en positiv udvikling ikke på forhånd var selvindlysende. Det hænger sammen med, at forskningen har vist, at en sikker tilknytning til forældrene i barnets første leveår er afgørende for udviklingen af barnets selvværd. Hertil kommer, at adoptivbørnene måske netop har oplevet, at være blevet efterladt af forældrene, og nogle har endda været udsat for belastende opvækstvilkår, inden man fandt en adoptivfamilie til dem.

De foruroligende resultater har især været baseret på undersøgelser af internationale adoptioner, hvor børnene ud over adoptionen også skulle skifte til et andet land, en anden kultur og sprog end deres biologiske forældre.

BEDRE SELVVÆRD OG FÆRRE ADFÆRDSPROBLEMER HOS DE ADOPTEREDE

Det var derfor overraskende resultater, der blev offentliggjort med SFI-rapporten: *Adoption som indsats*. De udvalgte 56 undersøgelser viste, kort fortalt, at de bortadopterede børn hurtigt genvinder det tabte mht. fysisk udvikling. Det samme billede tegner sig for børnenes kognitive udvikling. Uanset om man sammenligner adoptivbørnenes skoleresultater

med børn, der er blevet tilbage på en institution, hos en plejefamilie eller hos den biologiske familie, er det generelle mønster, at de adopterede børn profiterer af det nye miljø hos adoptionsforældrene. De har færre indlæringsvanskeligheder, der er færre, der dumper i skolen, og de klarer sig bedre i diverse færdighedstest (fx IQ-test).

Undersøgelserne viser endvidere, at de adopteredes selvværd – uanset målemetode – gennemgående er bedre end de tilbageblevnes. Deres adfærdsmæssige og mentale problemer er ligeledes mindre end hos jævnaldrende børn, der vokser op hos plejeforældre, på en institution eller hos de biologiske forældre.

DE ADOPTEREDES SELVVÆRD – UANSET MÅLEMETODE – ER GENNEMGÅENDE BEDRE END DE TILBAGEBLEVNES.

Når undersøgelserne i den nye forskningsoversigt kan nå frem til resultater, som er forskellige fra den bekymring i forskerkredse, som blev nævnt indledningsvis, så skyldes det, at man har anvendt forskellige sammenligningsgrupper, når man skulle vurdere adoptivbørnenes udvikling. Ved de udenlandske adoptioner af børn, der passerer landegrænser, har man som regel sammenlignet med børnene i det nye miljø. I SFI's forskningsoversigt sammenlignede man i stedet adoptivbørnenes udvikling med de børn, der blev tilbage i det opvækstmiljø, som adoptivbørnene forlod. På denne måde var man bedre i stand til at vurdere effekten af adoption som indsats over for børn, der ellers var henvist til omsorgssvigt i hjemmet eller anbringelse udenfor hjemmet hos en plejefamilie eller på en døgninstitution.

ADOPTION KAN SIKRE STABILITET

Velfærdssystemet har generelt svært ved at sikre børn stabilitet, hvad enten det drejer sig om plejefamilieanbringelse, anbringelse på en døgninstitution eller ved hjemgivelse. Men adoptioner kan give små børn mere stabile forhold end tilfældet er ved anbringelser og hjemgivelser. Og det er antagelig en af forklaringerne på, at de adopterede børn klarede sig bedre, at børnene bliver placeret i et ressourcerstærkt miljø med forældre,

FORSKNINGSOVERSIGTENS METODE

En systematisk forskningsoversigt er en kritisk gennemgang, vurdering og sammenfatning af, hvad den aktuelt bedste forskningsbaserede viden fortæller om indsatser på fx social- og beskæftigelsesområdet. En række databaser med forskningslitteratur er blevet gennemført systematisk med henblik på at finde undersøgelser, der gør det muligt at bedømme adoptivbørns fysiske, sociale, emotionelle, mentale og adfærdsmæssige udvikling i forhold til børns udvikling i alternative anbringelser. Undersøgelsen gennemgik mere end 3.300 referencer, og resultaterne er blevet sammenholdt med tidligere forskningsoversigter.

De gennemgåede undersøgelser spænder vidt. Dels er de publiceret over en lang periode (1977 til 2006), dels dækker de en række lande med meget forskellige samfundsstrukturer. De indsamlede oplysninger stammer fra Canada, Chile, Danmark, England, Frankrig, Indien, Libanon, New Zealand, Spanien, Sverige og USA. Det viser sig imidlertid, at undersøgelsesresultaterne er uafhængige af, i hvilken tidsperiode undersøgelserne er gennemført, og om det er de rigere OECD lande eller om det er tredje verdens lande som Indien, Chile eller Libanon.

der knytter sig til barnet – og hvor barnet kan knytte sig til de nye forældre. Dette står i modsætning til anbringelse i en plejefamilie, hvor netop uvisheden om varigheden af anbringelsen tillægges stor betydning for plejebørnenes relativt dårlige udvikling.

TIDLIGE ADOPTIONER GAV DE BEDSTE RESULTATER

Samtidig kan man ud fra undersøgelserne i denne forskningsoversigt konkludere, at adoptionsalderen er vigtig. Jo tidligere et barn adopteres, jo mere stabil og uproblematisk bliver relationen mellem barn og adoptivforældre, og jo bedre muligheder er der for, at barnet kan indhente det forsømte. Men undersøgelserne påviser samtidig, at selv sent adopterede børn på en række udviklingsmæssige områder kan have positivt udbytte af at blive adopteret, sammenlignet med de børn, der forbliver i et ugunstigt miljø. Tilknytning spiller ind som en del af forklaringen på udviklingen. De sent adopterede (fx efter at de er fyldt 4 år) klarer sig dog stadig bedre end de hjemgivne og tilbageblevne, og selv når børn først adopteres efter at de er fyldt 11 år, er stabiliteten større end ved anbringelse og hjemgivelse

ÅBENHED ELLER ANONYMITET I FORHOLD TIL DE BIOLOGISKE FORÆLDRE?

Det er en udbredt myte, at anonymitet i forhold til de biologiske forældre er mest skånsom for alle parter. Men antagelsen om, at børnene er bedre stillet uden at have informationer om eller kontakt med deres biologiske forældre holder ikke stik. Tværtimod viser undersøgelserne, at jo højere graden af åbenhed er, desto mere tilfredse er børnene. Børn i åbne adoptioner udviser en høj grad af tilknytning til deres adoptivforældre, og tilknytningen er uafhængig af graden af åbenhed i adoptionsforholdet. Dog tyder et undersøgelsesresultat på, at små børn har vanskeligere ved at knytte sig til deres adoptivforældre, hvis de har direkte og personlig kontakt med deres biologiske forældre.

De gennemgåede undersøgelser peger på, at både barnet, adoptivforældrene og de biologiske forældre trives bedre i åbne adoptioner end i lukkede (eller anonyme): Børnene i åbne adoptioner udviser mindre problemadfærd og har større forståelse for, hvad det vil sige at være adoptivbarn. Adoptivforældrene udviser større empati og forståelse for såvel barnets som de biologiske forældres situation. Og de biologiske forældre er mindre traumatiserede over bortadoptionen, fordi de har en konkret viden om, at barnet har det godt.

Det er Socialministeriet og forligspartierne bag anbringelsesreformen, som har bedt om undersøgelsen. De ønskede mere viden om adoption som social indsats over for sårbare børn og unge set i forhold til en livslang anbringelse

Mogens Nygaard Christoffersen, Ida Hammen, Karen R. Andersen & Nadia Jeldtoft: Adoption som indsats. En systematisk gennemgang af udenlandske erfaringer. SFI 07:32. ISBN 978- 87-7487-881-0. 182 sider. Pris 190,00 kr. inkl. Moms

BENTE MARIANNE OLSEN
Seniorforsker, cand.scient.soc., ph.d.
Email: bmo@sfi.dk

FLEKSIBEL BARSELSORLOV GOD MEN INDVIKLET

Forældrene er glade for de fleksible muligheder, der er i barselorlovsreglerne fra 2002, men både forældre, kommuner og arbejdspladser har svært ved at overskue og administrere mulighederne.

I 2002 trådte der nye barselsregler i kraft. Forældrene fik nu mulighed for at holde orlov i længere tid og at udnytte orloven mere fleksibelt. SFI har undersøgt, hvordan forældre bruger og vurderer reglerne, og hvordan kommuner og arbejdspladser administrerer dem.

De nye orlovsregler giver som hidtil fædre ret til 2 ugers fædreorlov og mødre ret til 14 ugers barselorlov, men forældrene kan nu mellem sig fordele en længere orlovsperiode på 32 ugers forældreorlov med dagpenge (se figur 1). Desuden giver orlovsreglerne forældrene ret til at udskyde dele af orloven indtil barnet er 9 år gammelt, og beskæftigede forældre har ret til at forlænge forældreorloven med 8 eller 14 uger med tilsvarende nedsatte dagpenge eller genoptage arbejdet på deltid.

FIGUR 1
OVERSIGT OVER KVINDER OG MÆNDS RET TIL ORLOV FØR OG EFTER FØDSLEN.

	FØR FØDSLEN	EFTER FØDSLEN	
Kvinder	4 ugers graviditetsorlov	14 ugers barselorlov	32 ugers forældreorlov
Mænd	2 ugers fædreorlov	32 ugers forældreorlov	
Orlovsydelse	Dagpenge	Dagpenge	Dagpenge i 32 uger tilsammen

Kilde: SFI rapport 07:29. Evalueringen af den fleksible barselorlov.

MOR TAGER HOVEDPARTEN AF FAMILIENS ORLOV

For at kortlægge forældrenes orlovsmønstre har vi undersøgt et repræsentativt udvalg af forældre, som fik barn i 2005. Det viser sig, at kvinder i gennemsnit tegner sig for 92 procent af den samlede orlov, som holdes til de nyfødte børn. De 14 ugers barselorlov er blevet en institution, som alle kvinder tager fuldt ud. Det er en næsten tilsvarende situation med de 2 ugers fædreorlov. Her tager 9 ud af 10 fædre ugerne. Men herefter skiller vandene mellem kvinder og mænd, idet det kun er en fjerdedel af mændene, som benytter sig af tilbuddet om at tage noget af forældreorlovsperioden. Det er 94 procent af kvinderne, der holder forældreorlov, og

de tager i gennemsnit 28 uger, mens de mænd, der tager forældreorlov i gennemsnit tager 8 uger (Se figur 2). Det er dermed fortsat kvinderne, som tager størsteparten af orloven til børnene. Et af formålene med at gøre orlovsreglerne mere fleksible var at give forældre bedre mulighed for at få familie- og arbejdsliv til at balancere i hverdagen. Det er kvinderne, der i størst omfang benytter sig af de fleksible muligheder i orlovsreglerne. En tredjedel af kvinderne har således anvendt en eller flere af de fleksible muligheder: udskydelse af orlov, forlængelse af orlov eller genoptagelse af arbejdet på deltid i forbindelse med orlov. Der er kun 6 procent af mændene, som har anvendt disse muligheder.

FIGUR 2
ANDELEN AF KVINDER OG MÆND PÅ DE FORSKELLIGE ORLOVSTYPER OG DEN GENNEMSNITLIGE VARIGHED AF DERES ORLOVSPERIODE.

	FØR FØDSLEN	EFTER FØDSLEN	
Kvinder	Graviditetsorlov	Barselorlov	Forældreorlov
	89 pct.	99 pct.	94 pct.
	5,5 uger	14 uger	28 uger
Mænd		Fædreorlov	Forældreorlov
		89 pct.	26 pct.
		2 uger	8 uger

Kilde: SFI rapport 07:29. Evalueringen af den fleksible barselorlov.

MÆND PÅ ORLOV FÅR OFTERE FULD LØN END KVINDER PÅ ORLOV

Et karakteristisk forhold ved forældrenes orlovsmønstre er, at en større andel af mændene får fuld løn på de forskellige orlovsordninger end kvinderne. Mens det er 63 procent af kvinderne, der får fuld løn i de 14 ugers barselorlov, er det 85 procent af mændene på de to ugers fædreorlov. På forældreorlov har 55 procent af mændene fuld løn i den periode, de holder orlov, mens dette gælder for 9 procent af kvinderne. En årsag til, at en mindre andel af kvinderne end mændene har fuld løn i deres forældreorlovsperiode, er, at kvinderne i gennemsnit holder meget længere forældreorlovsperioder end mændene. De overenskomster, som sikrer løn under forældreorloven, gør det typisk i 10 uger, og ved at holde lange forældreorlovsperioder kommer kvinderne oftere end mændene ud over perioden med løn. Når perioden med løn ophører, får kvinderne dagpenge i resten af forældreorlovsperioden. Der er således 35 procent af kvinderne, der får

både dagpenge og løn under forældreorlov, mens det tilsvarende gælder for 10 procent af mændene. Det er imidlertid ikke alle, der er omfattet af en overenskomst eller har andre ordninger med arbejdsgiveren, som giver løn under forældreorlov. Det er 51 procent af kvinderne og 34 procent af mændene, som kun har dagpenge under forældreorloven.

FORÆLDRENE ENIGE OM FORDELINGEN AF ORLOV

Et af formålene med de nye orlovsregler var at give mænd bedre mulighed for at tage orlov ved at gøre orlovsreglerne mere fleksible og ved at sikre bedre økonomisk dækning i orlovsperioden. Men det er kun en fjerdedel af mændene, der tager en periode af den fælles forældreorlov. Forældrene blev spurgt, om de ønsker, at man øremærker en del af forældreorlovsperioden til moren og en del til faren. 60 procent af mændene og 72 procent af kvinderne går ikke ind for en øremærkning. Vi har også spurgt forældrene, om der har været uenighed i forældreparret om fordelingen af orlov, men op mod 100 procent af både kvinderne og mændene svarer, at det har der ikke været. Vi tolker derfor ikke forældrenes holdning til øremærkning af orlov som udtryk for, at mænd og kvinder ikke kan forhandle sig til rette

med partneren om den orlovsperiode, de gerne vil have. Når knap 4 ud af 10 mænd alligevel ønsker en øremærkning af en del af orloven til dem selv, kan det være udtryk for et behov for at kunne legitimere afholdelse af forældreorlov over for deres arbejdsgivere og kollegaer gennem en lovbestemmelse.

KOMMUNERNE HAR TRAVLT MED AT OPLYSE OM DE SVÆRE REGLER

Vi har i rapporten spurgt alle landets kommuner om deres erfaringer med at administrere orlovsreglerne. Et flertal af kommunerne vurderer, at kendskabet til reglerne er begrænset blandt de forældre, som henvender sig. Det stemmer overens med forældreundersøgelsen, som viser, at 27 procent af mændene og 43 procent af kvinderne har manglet information om de nuværende orlovsregler. Nogle kommuner giver udtryk for, at en forenkling af orlovsreglerne ville lette deres arbejdsbyrde, fx gælder det lidt over halvdelen af kommunerne når det drejer sig om retten til at kunne genoptage arbejdet delvist med tilsvarende forlængelse af orloven. En af forklaringerne på, at nogle kommuner oplever orlovsreglerne som en administrativ byrde er formentlig, at det IT-system, der understøtter administrationen af barselsreglerne, ikke fungerer optimalt. Flere af de adspurgte kommuner fremhæver, at dele af administrationen foregår manuelt, fordi IT-systemet ikke understøtter alle de fleksible muligheder, som orlovsreglerne åbner for.

DET ER KUN EN FJERDEDEL AF MÆNDENE, SOM BENYTTET SIG AF TILBUDET OM AT TAGE NOGET AF FORÆLDREORLOVSPERIODEN.

ARBEJDSPLADSERNE TILLADER AFTALEBASERET ORLOV

Vi har spurgt et mindre og ikke repræsentativt udvalg af arbejdspladser om deres erfaringer med orlovsreglerne. To tredjedele af de adspurgte arbejdspladser svarer, at de tillader deres ansatte at benytte sig af de aftalebaserede orlovsmuligheder, som knytter sig til de fleksible muligheder i orlovsreglerne. Stort set ingen forbyder aftalebaseret orlov, men cirka en tredjedel af arbejdspladserne i undersøgelsen har ikke oplevet en efterspørgsel efter aftalebaseret orlov.

OM UNDERSØGELSEN

Evalueringen er bestilt af Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender. Evalueringen blev under SFI ledelse udført i samarbejde med NIRAS konsulenterne. Undersøgelsen består af tre delundersøgelser om henholdsvis forældrenes, kommunernes og arbejdspladsernes erfaringer med orlovsreglerne. Hver delundersøgelse består af en kvalitativ interviewundersøgelse og en survey. De kvalitative interview belyser mangfoldigheden i de problematikker, som orlovsområdet rummer for forældre, kommuner og arbejdspladser, mens de tre survey afdækker brugen og vurderingen af orlovsreglerne.

Bente Marianne Olsen (red): Evalueringen af den fleksible barselorlov. Orlovsreglerne set fra forældres, kommuners og arbejdspladsernes perspektiv. SFI 07:29. Kun netpublikation til download.

KRONIKKEN

SOCIALFORSKNINGS- INSTITUTTET – AF TIDEN OG TIL TIDEN

KLAUS PETERSEN

Professor ved Center for Velfærdsstatsforskning, Syddansk Universitet

SFI fejrer sit 50 års jubilæum i år. I den anledning ridser historieprofessor Klaus Petersen instituttets tilblivelse og historie op.

FRØET

Socialforskning var selvfølgelig ikke et ukendt begreb i Danmark, før SFI åbnede butikken for 50 år siden. Bag mange større reformer lå der en eller anden form for undersøgelse, og i en del tilfælde var der bestilt større offentlige udredninger. I løbet af 1920'erne og 1930'erne voksede interessen for at studere sociale problemer på videnskabelig vis. Der lå i tiden en meget stærk tro på, at man med rationalitet og videnskab kunne opbygge det bedst mulige samfund. De såkaldte sociale ingeniører – som omfattede en lang række faggrupper – var ivrige efter at tage fat og fandt sammen i forskellige faglige miljøer.

Et eksempel var stillingen som Socialministeriets statsvidenskabelige konsulent oprettet helt tilbage i 1921. Posten blev frem til Socialforskningsinstituttets oprettelse udfyldt af nogle af de mest fremtrædende profiler i dansk socialpolitisk debat, som Fr. Zeuthen, og da denne i 1930

blev den første professor i socialpolitik ved Københavns Universitet, overtog Jørgen S. Dich posten. Dich blev i 1941 leder af regeringens beskæftigelsesudvalg, hvorefter Henning Friis kom til.

Konsulentstillingen i Socialministeriet var en blandet butik med høj grad af individuel frihed, ubundet af de bureaukratiske strukturer. Konsulenten havde som en central opgave de statistiske beregninger og økonomiske vurderinger, som var forudsætningen for sociallovgivning. Der blev i forlængelse heraf løbende udsendt en serie af økonomisk-statistiske undersøgelser. Konsulenten kunne dog også tage initiativ til, at nye socialpolitiske problemer blev taget op til undersøgelse og behandling. Der blev på denne måde opbygget en lille forskningsinstitution og en tradition for social forskning i Socialministeriet. Det var frøet til SFI, og det var Socialministeriets statsvidenskabelige konsulent Henning Friis, som såede det.

SÅTID

Friis var for at sige det mildt ikke uden politisk tæft, og nærlæser man Socialdemokratiets berømte og berygtede 1945-program Fremtidens Danmark, så kan man se, at der har sneget sig et krav ind om oprettelse af et

“socialinstitut”, som skulle gøre det “sociale livs problemer til genstand for en systematisk videnskabelig undersøgelse.” Men selv om Friis og andre af tidens socialpolitiske koryfæer som Fr. Zeuthen og Jørgen Dich pressede på, så trak det alligevel ud, og der skulle gå godt 10 år, før Socialministeriet for alvor satte projektet på skinner. Da socialdemokraten Bodil Koch tog spørgsmålet op under en finanslovsdebat i 1950, så var hendes partikollega Socialminister Johan Strøm mere end tøvende. Oprettelsen af et social-forskningsinstitut stod ikke øverst på datidens socialpolitiske dagsorden.

DER VAR I DE FØRSTE TO-TRE TIÅR FÅ SOCIALPOLITISKE REFORMER, SOM IKKE TOG UDGANGSPUNKT I EN SFI-UNDERSØGELSE, HVAD ENTEN DEN VAR INITIERET AF INSTITUTTET SELV ELLER BESTILT UDEFRA.

Det stoppede dog ikke en entreprenør som Henning Friis, der fortsatte sin kamp. Der blev søgt lavet alliancer til især amerikanske og nordiske forskningsmiljøer. Der blev arbejdet på de interne linjer, og i marts 1952 formulerede Friis et længere notat, som skulle blive et reelt startpunkt for den proces, som førte til oprettelsen af SFI godt seks år senere. I notatet argumenterede Friis for, at instituttet ville føre til mere og bedre forskning i tidens sociale problemer. Desuden blev det skitseret, hvordan et sådant institut helt konkret skulle bygges op. Frøet var nu sået, og 18 måneder senere præsenterede Socialministeren skitsen på et ministermøde.

SPIREN OG LUGNINGEN

Spørgsmålet var imidlertid, om det skulle være et dansk institut, eller om man skulle sætse nordisk. I disse år var nordisme en stærk idé, og på det socialpolitiske område voksede ideen om noget særligt nordisk sig stærk i 1950'erne. For regeringen var det en billig løsning – men for Friis og co., så var det jo ikke lige, hvad de havde tænkt sig. Det lykkedes dem at forhindre, at SFI kom til at ligge i Stockholm, men til gengæld gik processen endnu en gang i stå, og først i marts 1955 nedsatte Socialministeriet det udvalg, hvis betænkning skulle danne grundlaget for “fastere rammer” for det sociale forskningsarbejde i Danmark.

Selv om politikerne blev holdt ude, og udvalgsarbejdet blev overladt til embedsmænd og forskere med Fr. Zeuthen i spidsen, så gik det ikke stille af sig. Mens alle udvalgets medlemmer var enige om, at der skulle gøres noget, og det store flertal var enige om, hvad der skulle gøres, så strittede sociolog og professor ved Københavns Universitet Kaare Svalastoga imod. Hvor flertallet fulgte Henning Friis oprindelige plan om et selvstændigt institut, så ville Svalastoga have det lagt ind under Københavns Universitet. Sådant gik det imidlertid ikke.

HØSTTID

Selv om flere partier i folketingsalen opfattede planerne om et Social-forskningsinstitut som unødigt dyre, så blev resultatet, at et politisk flertal i april 1958 besluttede sig for at realisere dem. Få måneder efter i september kunne den nyudnævnte direktør ved navn Henning Friis starte op med en kondemneret bygning i Slotholmsgade som base. En tidligere medarbejder har fortalt, hvordan hun på sin første arbejdsdag kravlede op af en “hønsstigelignende trappe” og nåede frem til direktøren, som holdt til i “en kgl. Skuespillerindes fhv. lyserøde værelse.”

Herfra er det unægtelig gået jævnt fremad med såvel lokaliteterne som ressourcerne. SFI's historie blev fra slutningen af 1950'erne tæt

knyttet til den danske velfærdsstats historie, og det i en fase, hvor de sociale reformer stod i kø, og de sociale udgifter voksede og voksede. Fra den første SFI-rapport om langvarigt forsorgsunderstøttede i 1961 bredte instituttet sig tematiske over flere og flere emner. I de første år var de store emner børn, ældre, handicappede arbejdsliv, uddannelse, misbrug og det sociale servicesystem. Sådant er det vel stadigvæk. Graver man et spadestik dybere, så fortæller listen over SFI's undersøgelser imidlertid historien om den danske velfærdsstats fremmarch. Der var i de første to-tre tiår få socialpolitiske reformer, som ikke tog udgangspunkt i en SFI-undersøgelse, hvad enten den var initieret af instituttet selv eller bestilt udefra.

NYE OG GAMLE SORTER

Set gennem den 50-årige periode, så virker det som om, instituttet især i de tidligere år spillede en meget aktiv rolle og selvstændigt søgte at sætte den socialpolitiske dagsorden. I et tilbageblik fra 1974 om SFI's betydning løftede Henning Friis sløret en smule for denne strategi:

“Det er meget svært at måle [SFI's betydning], fordi virkningen først indfinder sig længe efter, at undersøgelsen er foretaget og resultatet publiceret. Vi befinder os i øvrigt ofte i den situation, at vi helst skal være lidt på forskud, at vi skal have svarene, før spørgsmålene overhovedet bliver stillet.”

I løbet af 1970'erne voksede konkurrencen betragteligt på det socialpolitiske forskningsmarked. Det handlede for det første om, at der begyndte at opstå en række nye konkurrenter til SFI, hvor ministerier, interesseorganisationer og forskningsmiljøer oprettede nye forskningsenheder. Det er en udvikling, som nærmest er eksploderet fra 1990'erne, hvor der er kommet en sand jungle af private aktører til. For det andet skete der i 1970'erne en politisering af forskningen i kølvandet på ungdomsoprøret. Hvor man før stolede på autoriteterne og havde Videnskab med stort V, så kom der ikke mindst fra sociolog- og psykologkredse en kritik af, hvad de beskrev som SFI's positivistiske forskning. På den lange bane var SFI's fastholden af klassisk socialforskning nok ikke nogen dum idé. En tidligere studentermedarbejder har fortalt, hvordan det efter de ideologiske markeringer på Social Institut var en sand lise at kunne tage på arbejde på SFI og koncentrere sig om virkelige ting.

SFI har overlevet alle udfordringerne ganske godt – på trods af at verden unægtelig ser noget anderledes ud end den gang for 50 år siden, hvor instituttet kom til verden som enebarn på socialforskningens arena. Behovet for viden om, hvordan vores samfund hænger sammen er ikke blevet mindre gennem tiden, så mon ikke Det Nationale Forskningscenter for Velfærd også klarer de næste 50 år?

TILLYKKE PÅ DAGEN.

JUBILÆUM PÅ HJEMMESIDEN

SFI markerer også jubilæet med et jubilæumsrum på vores hjemmeside, www.sfi.dk. Her vil hver uge blive bragt artikler, som omhandler et bestemt væsentligt emne/tema, der har været behandlet i flere SFI udgivelser gennem tiden. Ideen er, at artiklerne skal give et indtryk af væsentlige problemstillinger, hovedresultater og perspektiver i SFI's udgivelser set i et historisk perspektiv.

ANNA AMILON
Forsker, cand.econ, ph.d.
ame@sfi.dk

MANGE ERHVERVSAKTIVE FÅR BEDRE ØKONOMI SOM PENSIONISTER END DE FORVENTER

Det er i stigende grad blevet op til den enkelte at supplere folkepensionen med arbejdsmarkedspensioner og privattegnede pensionsordninger. En ny SFI-rapport viser, at pensionisterne generelt er godt tilfredse med deres økonomiske situation. Rapporten undersøger også, hvor realistiske forventninger de erhvervsaktive har til deres fremtidige forbrugsmuligheder som pensionister, og om de har overblik over deres pensionsordninger.

PENSIONISTER ER GENERELT TILFREDSE MED DERES ØKONOMISKE SITUATION

75 pct. af de interviewede pensionister er tilfredse med deres økonomiske situation. Kun 2 pct. angiver, at den er dårlig eller meget dårlig. Blandt de utilfredse er gruppen af fraskilte kvinder, lavt uddannede, og personer, der har trukket sig fra arbejdsmarkedet pga. dårligt helbred, overrepræsenterede.

DE ERHVERVSAKTIVE ER BEDRE STILLEDE, END DE SELV TROR

Undersøgelsen viser, at de fleste erhvervsaktive interviewpersoner forventer lavere forbrugsmuligheder i pensionisttilværelsen end undersøgelsens beregninger tilskriver dem. De erhvervsaktive interviewpersoner er bl.a. blevet spurgt om, hvor stor en del af deres nuværende indkomst de forventer at kunne opretholde som pensionister. Denne forventning har vi sammenlignet med de forbrugsmuligheder, som interviewpersonerne, ifølge vores beregninger kommer til at have som pensionister. Det viser sig, at cirka 90 pct. af interviewpersonerne forventer, at indkomsten som pensionist vil være lavere end den nuværende indkomst, og i gennemsnit forventer de en dækningsgrad på ca. 65 pct. Men fremtiden tegner langt lysere ifølge vores beregninger. Særligt mænd, højt uddannede, tjenestemænd og boligejere vil få mere i pension og kan dermed realisere et højere forbrug som pensionist, end de selv er klar over.

HVER TREDJE HAR OVERDREVNE FORVENTNINGER

Anderledes ser det ud for 27 til 39 pct. (alt efter udregningsmetode) af de kommende pensionister. Det er især fraskilte kvinder, folk der bor i lejebolig, lavt uddannede og en lille gruppe mænd, der viser sig at have overdrevne forventninger til pensionisttilværelsens forbrugsmuligheder.

INFORMATION OM PENSION ER IKKE HELT TILSTRÆKKELIG ELLER FORSTÅELIG

Stort set alle interviewpersonerne opgiver at de får informationer om deres pensionsordninger fra en eller flere forskellige kilder. Og 70 pct. melder, at de finder informationen om deres pension tilstrækkelig og forståelig. Alligevel er der som nævnt store forskelle på, hvad folk forventer at have til forbrug ved pensionering, og hvad de ifølge undersøgelsens beregninger faktisk vil få. Det tyder altså på, at mange ikke helt forstår informationerne, eller at disse faktisk ikke er tilstrækkelige. Eksempelvis ved 11 pct. af interviewpersonerne ikke, om de har en arbejdsmarkeds- eller privat pensionsordning, ligesom 7 pct. ikke ved om, de har en tjenestemandspension.

OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen er bestilt af velfærdsministeriet, og bygger på en spørgeskemaundersøgelse med 9500 personer udtrukket fra CPR-registret (7536 besvarelser). Udtrækket dækker otte forskellige årgange født med fem års interval mellem 1920-1955. Undersøgelsen dækker således både nuværende og kommende pensionister.

Amilon, Anna.: Danskernes forventninger til pension. SFI 08:01. ISBN 978-87-7487-885-8. 149 sider. Pris 150,00 kr. inkl. Moms.

CAMILLA THORGAARD
Forskningsassistent, Cand.scient.soc.
(fratrådt pr. 1.2.2008)

FOKUS PÅ ÆLDRES ØNSKER KAN STYRKE ÆLDREPLEJEN

Syv kommuner har arbejdet med udvikling af metoder til bedre kvalitet i ældreplejen. De har haft fokus på værdier, fleksibilitet og kommunikation. Arbejdet med værdier har gjort det lettere for lederne at begrunde beslutninger om fx at sætte den ældres valg højere end personalets rutiner. Og det øgede hensyn til de ældres individuelle ønsker har givet personalet større arbejdsglæde.

Som del af Velfærdsministeriets 3-årige projekt *Kvalitet i ældreplejen* har syv kommuner i et år arbejdet systematisk med at øge kvaliteten i ældreplejen ved at opstille klare mål for deres arbejde. SFI har fulgt og evalueret projektet. Evalueringen er baseret på 20 individuelle interview med ledere, visitatorer og plejemedarbejdere og 6 gruppeinterview med plejemedarbejdere.

VÆRDIER KAN BRUGES TIL AT BEGRUNDE VALG

Arbejdet med værdier har især handlet om at øge kendskabet til organisationens værdigrundlag, fortolke det og sikre, at det er implementeret i plejen. Evaluering viser, at lederne oplever at kunne bruge kendte og fælles værdier til at træffe valg ud fra. De bruger værdierne til at begrunde beslutninger med, fx når de møder modsatte krav. Plejemedarbejderne oplever, at det at arbejde ud fra værdier er en uomgængelig del af det at yde omsorg, selvom de ikke altid kan pege på, hvilke værdier der er styrende i deres arbejde. Det metodiske værdiarbejde har for plejemedarbejderne især handlet om at sætte ord på de værdier, de i forvejen gjorde brug af og dermed reflektere over deres måder at arbejde på.

FLEKSIBILITET GIVER STØRRE ARBEJDSGLÆDE

Der er også gode erfaringer i projektet med at arbejde metodisk med fleksibilitet. På en afdeling i en plejebolig interviewede plejemedarbejderne beboerne om deres ønsker og behov til plejen, og indrettede derefter plejen ud fra disse ønsker. Medarbejderne oplever, at tilgangen har ført til, at de i højere grad tager hensyn til beboernes individuelle ønsker og behov, og at der er blevet mere positive i forhold til at sikre beboernes selvbestemmelse. Samtidig oplever de, at det er blevet legitimt at bruge mere tid og opmærksomhed på den enkelte borger, og det har medført større arbejdsglæde og mindre sygefravær blandt medarbejderne. Afprøvningsforløbet peger på, at nogle beboere kan have behov for støtte og hjælp til at være selvbestemmende, og at den individuelle pleje er blevet opprioriteret på bekostning af fælles gruppeaktiviteter for beboerne.

VIGTIGT AT INDDRAGE MEDARBEJDERNE

Evalueringen viser, at det er vigtigt at opstille nogle klare mål for kvalitetsarbejdet. Endvidere er det afgørende for projekternes succes, at plejemedarbejderne inddrages i implementeringen af metoderne, og at arbejdet får tilstrækkelig opmærksomhed fra ledelsens side. De steder, hvor man har taget udgangspunkt i en anerkendelse af det, medarbejderne allerede gør godt, har det virket fremmende på projektet.

Camilla Thorgaard & Iben Berg Hougaard: Metoder til kvalitet i ældreplejen. Evaluering af et metodeudviklingsprojekt. SFI 08:05. ISBN 978-87-7487-xxx-x. 76 s. Pris kr. 80,00 kr. inkl. moms.

*Se også pjecen *Kvalitet i ældreplejen – erfaringer fra metodeudviklingsprojektet*, som fortæller om selve metodeudviklingsprojekterne. Den kan downloades fra www.servicestyrelsen.dk/kvalitet.*

HELLE HOLT

Seniorforsker, cand.scient.pol., ph.d.

Email: hh@sfi.dk

MANGLLEN PÅ ARBEJDSKRAFT ØGER VILJEN TIL SOCIALT ENGAGEMENT

Mere end hver anden virksomhed vil overveje at ansætte personer med nedsat arbejdsevne i tilfælde af mangel på arbejdskraft. Det er dog stadig kun færre end hver tredje virksomhed, der rent faktisk ansætter personer i løntilskudsjob. Til gengæld har personalepolitikken høj prioritet i virksomhedernes forsøg på at fastholde medarbejdere og tiltrække nye. Det viser den seneste analyse af virksomheders sociale engagement, som SFI har fulgt hvert år siden 1998.

Den aktuelle højkonjunktur med mangel på arbejdskraft og de deraf afledte rekrutteringsproblemer har sammen med en grundlæggende god økonomi givet virksomhederne et stort potentiale for at øge deres sociale engagement.

Resultaterne viser, at virksomhederne i en sådan situation først og fremmest prioriterer deres allerede ansatte medarbejdere. I forhold til dem er virksomhederne meget aktive for at sikre gode forhold. Personalepolitikker har høj prioritet både for at fastholde de ansatte og formentlig også for at kunne tiltrække nye medarbejdere.

DE HØJTUDDANNEDE FASTHOLDES

Virksomhederne prioriterer også højt at fastholde medarbejdere, der af den ene eller anden grund står i fare for at miste fodfæstet fx på grund af sygdom eller nedsat arbejdsevne. 29 pct. af samtlige virksomheder har fastholdt mindst én person. Det er især virksomheder med højtuddannede medarbejder som fastholder. Til gengæld er virksomheder med en stor andel af ufaglærte flittigere til at nyansætte personer fra nogle af de svage grupper på arbejdsmarkedet (fx personer med nedsat arbejdsevne). Det siger noget om, hvor det er lettest at indsluse nye medarbejdere.

PRIVATE SERVICEVIRKSOMHEDER UDNYTTER IKKE DERES POTENTIALE

Årbogen om socialt engagement har i år særligt fokus på den private servicesektor. Inden for denne sektor har servicevirksomheder som fx rengøringsfirmaer og detailhandlen mange ufaglærte og en del jobs med kort oplæringstid samt jobs, hvor antallet af timer man kan arbejde betyder mindre. Det giver potentielt gode muligheder for at indsluse personer, der ellers kan have svært ved at finde beskæftigelse, fx gennem job med løntilskud. Der er dog også underbrancher som fx operationel service, som kan have svært ved umiddelbart at ansætte personer med nedsat arbejdsevne, fordi brancherne er kendetegnet ved hårdt fysisk arbejde. Alt i alt udnytter den private servicesektor imidlertid ikke sine potentialer optimalt. Sammenholdt med den offentlige sektor og med andre private virksomheder er der færre virksomheder i den private servicesektor, der fastholder medarbejdere med sygdom eller nedsat arbejdsevne, eller ansætter flygtninge/indvandrere, personer med handicap eller personer i løntilskudsjob.

OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen bygger på en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse blandt danske virksomheder. Dataindsamlingen er foretaget af SFI-survey. Stikprøven er trukket fra KOB-registeret. 2.556 virksomheder besvarede skemaet i tidsrummet december 2006 til april 2007.

Maja Rosenstock, Søren Jensen, Joachim Boll, Helle Holt & Nils Wiese: Virksomheders sociale engagement – Årbog 2007. SFI 08:03. ISBN 978-87-7487-887-2. 202 sider. Pris 198,00 kr. inkl. moms.

BODIL DAMGAARD
Seniorforsker, Cand. scient. pol., ph.d.
Email: bd@sfi.dk

VIRKSOMHEDERNE SOCIALE ENGAGEMENT – BREDERE FORSTÅELSE ØNSKES

Virksomhederne forbinder tilsyneladende primært begrebet socialt engagement med kommunale beskæftigelsesordninger for de svageste ledige. Men der behov for en bredere forståelse, hvis social marginalisering skal mindskes og arbejdsudbuddet øges.

Som et supplement til sin årlige undersøgelse af virksomhedernes sociale engagement har SFI undersøgt samspillet mellem kommuner og virksomheder om det sociale engagement på arbejdsmarkedet.

Gå-hjem-møder, foldere, telefoniske kampagner, opsøgende virksomhedsbesøg – midlerne er mange, når kommunerne forsøger at få et samarbejde op at stå med lokale virksomheder omkring et socialt engagement. Eller mere præcist: et samarbejde omkring det, som kommunerne forstår som et socialt engagement. Undersøgelsen afdækker en overraskende stor enighed blandt kommuner og virksomheder om, at virksomhedernes sociale engagement handler om tiltag som virksomhedspraktikker, løntilskudsjob og fleksjob. Fælles for disse tiltag er, at de er offentlige ordninger, der kræver inddragelse af jobcenteret, når de iværksættes.

Det er fint og vigtigt, at virksomhederne inddrages meget – og gerne stadig mere – i brugen af beskæftigelsespolitiske redskaber, for en lang række undersøgelser viser, at virksomhedsnære indsatser har de bedste

effekter. Problemet er, at når kommuner og virksomheder hovedsageligt tænker virksomhedernes sociale ansvar som offentlige ordninger, er der en fare for, at virksomhederne nedprioriterer eller helt ignorerer andre tiltag, der *ikke* kræver myndighedernes inddragelse. Det drejer sig fx om tiltag på arbejdspladserne, der har til hensigt at forebygge nedslidning eller at fastholde medarbejdere, der allerede har en skavank.

SOCIALT ENGAGEMENT ELLER KAMP OM ARBEJDSKRAFTEN?

Nogle vil indvende, at virksomhederne da gør meget for at fastholde deres medarbejdere særligt i en tid med mangel på arbejdskraft og at ordninger med sygeforsikringsordninger, fitness-tilbud, sund kantine mad m.v. blomstrer. Det fortæller flere interviewede virksomhedsledere da også, men vedgår samtidig, at motiverne bag disse tiltag i mindre grad er et ønske om at øge det sociale engagement, end at stå sig godt i kampen om arbejdskraften. Vender konjunkturerne vil en reduktion af disse tiltag kunne forventes.

VELVILJE OVER FOR AT HJÆLPE 'UFORSKYLDT' SVAGE

Blandt de interviewede virksomhedsledere er der generelt stor velvilje over for at tage et socialt engagement i forhold til personer, der uforskyldt er kommet ud for sygdom eller ulykke. Til gengæld er velviljen mindre i forhold til personer, der vurderes 'selv at være skyld' i deres svage position på arbejdsmarkedet. Det gælder fx personer med sociale og/eller misbrugsproblemer.

NETVÆRK KAN ØGE ENGAGEMENTET

Meget tyder på, at veludbyggede netværk – formelle såvel som uformelle – kan give en bedre fælles forståelse af det sociale engagement og bidrage til et godt samarbejde mellem jobcenter og virksomheder.

Undersøgelsen bygger primært på 32 kvalitative interview foretaget i foråret og sommeren 2007 i tre kommuner. Interviewpersonerne var for størstedelens vedkommende virksomhedsledere og jobcentermedarbejdere. Beskæftigelsesministeriet har finansieret undersøgelsen.

Frederikke Beer & Bodil Damgaard: Kommuner og virksomheders samspil om socialt engagement. SFI 07:30. ISBN 978- 87-7487-874-2. 80 sider. Pris: 90,00 kr. inkl. moms. Kan downloades fra www.sfi.dk.

MADS MEIER JÆGER

Seniorforsker, ph.d., cand.scient.soc.

Email: mads@sfi.dk

UNG ELITEFORSKER-PRIS

Mads Meier Jæger har i januar fået tildelt Det Frie Forskningsråds Ung Eliteforsker-pris. Prisen er på 200.000 kr., der skal bruges til et forskningsprojekt om sociale risikofaktorer og livschancer.

KULTUREL ULIGHED BAG SOCIAL ARV I UDDANNELSE

Ny forskning tyder på, at den sociale arv i uddannelse i Danmark først og fremmest udspringer af kulturel og ikke af økonomisk ulighed.

Det er velkendt, at unges sociale baggrund har stor indflydelse på, hvilken type uddannelse de vælger. Der findes med andre ord en social arv, der gør, at forældre og børn ligner hinanden hvad angår deres uddannelsesniveau. Og fordi uddannelse er den vigtigste forklarende faktor for, hvilken type job og hvor høj løn man får i voksenlivet, kommer den sociale arv til udtryk gennem hele livet.

På trods af, at den sociale arv i uddannelse er af afgørende betydning for omfanget af social ulighed i samfundet, ved vi forbløffende lidt om hvorfor den sociale arv består. Samfundsvidenskaberne generelt, og sociologien i særdeleshed, har dokumenteret, at den sociale arv i uddannelse eksisterer i alle vestlige lande og er bemærkelsesværdigt uforanderlig over tid. Social arv i uddannelse er derfor et grundtræk ved alle vestlige samfund.

Der er imidlertid forsket meget mindre i, *hvorfor* den sociale arv i uddannelse bliver ved med at være så stærk. Dette spørgsmål er især relevant i den danske kontekst hvor uddannelse er gratis, der omfordeles flittigt mellem rig og fattig og hvor velfærdsstaten er sat i verden for at udligne sociale problemer. I Danmark burde den sociale arv i uddannelse derfor være meget lille.

KULTUREL BAGAGE SVÆR AT OMFORDELE

Ny forskning tyder på, at den sociale arv i uddannelse i Danmark først og fremmest udspringer af kulturel og ikke af økonomisk ulighed (Jæger 2007a). Velfærdsstaten udligner økonomisk ulighed, men den udligner ikke uligheder i børns "kulturelle bagage": Akademiske færdigheder, kendskab til omgangstonen og -formerne i uddannelsessystemet, den "rigtige" måde at udtrykke sig på, skoleglæde, osv. Det viser sig, at netop denne kulturelle bagage er afgørende for, hvilken type uddannelse unge vælger (akademisk, erhvervsfaglig) og hvor højt et uddannelsesniveau de opnår. Og fordi det er sværere at lave politiske interventioner, som omfordeler kulturel bagage end interventioner, som omfordeler økonomiske ressourcer, er det meget svært at udligne den sociale arv i uddannelse.

Det viser sig dog, at omfanget af den sociale arv i uddannelse overordnet set har været nedadgående i Danmark i de seneste generationer (Jæger 2007b). Socialklassebaggrund er blevet mindre betydningsfuld for unges uddannelse. Børns kulturelle bagage er også blevet mindre vigtig over tid

men er stadig den vigtigste drivkraft bag den sociale arv. For unge, som vælger erhvervsfaglige uddannelser, er forældres sociale kontakter af væsentlig betydning, fx i forhold til at kunne skaffe en lære- eller praktikplads.

For at forstå den sociale arv i uddannelse er det også vigtigt at forstå unges bevæggrunde for at vælge uddannelse. Forventninger om det fremtidige afkast af en uddannelse, økonomiske (i form af løn) såvel som sociale (i form af social status), spiller her en stor rolle. Forventninger skabes under opvæksten og er en del af den sociale arv. Meget tyder på, at unge både lægger vægt på de fremtidige økonomiske og sociale afkast når de vælger uddannelse (Jæger 2007c). Derfor er det på samme tid vigtigt for unge, at en uddannelse giver en god indkomst, at deres venner vælger den samme uddannelse og at uddannelsen på sigt kan sikre den unge tilstrækkelig social status.

Jæger, Mads Meier and Holm, Anders (2007a): "Does Parents Economic, Cultural, and Social Capital Explain the Social Class Effect on Educational Attainment in the Scandinavian Mobility Regime?". Social Science Research, 36: 719-744.

Jæger, Mads Meier (2007b): "Educational mobility across three generations: The changing impact of social class, economic, cultural, and social capital". European Societies, 9(4): 527-550.

Jæger, Mads Meier (2007c): "Economic and Social Returns to Educational Choices: Extending the Utility Function". Rationality and Society, 19(4): 451-483.

Bach, Henning Bjerregaard: Livet efter en ulykke – Arbejdsliv og forsørgelse efter en ulykke, som blev vurderet i Arbejdsskadestyrelsen. SFI 08:08. ISBN 978-87-7487-892-6. 120 sider. Pris 100,00 kr. inkl. Moms.

Rosdahl, Anders.: Kommunale aktiveringsprojekter med produktion 2007. SFI 07:31. ISBN 978-87-7487-877-3. 70 sider. Pris 75,00 kr. inkl. Moms

Schmidt, Garbi: Muslim i Danmark – muslim i verden. En analyse af muslimske ungdomsforeninger og muslimsk identitet i årene op til Muhammad-krisen. SFI / Swedish Science Press. ISBN 978-87-7487-863-6. 145 sider. Pris 160,00 kr. inkl. Moms.

SVÆRT FOR SKADELIDTE AT UDNYTTE DERES RESTERENDE ARBEJDSEVNE

Mange personer, som har fået nedsat arbejdsevne ved en ulykke, udnytter langt fra den resterende erhvervsevne. Skadelidte, som kom til skade omkring år 2000 og mistede mellem 30 og 60 pct. af deres erhvervsevne, ernærer sig efterfølgende typisk ved fleksjob og sekundært ved ordinært erhvervsarbejde. De hyppige ansættelser i fleksjob forhindrer ikke, at relativt mange modtager midlertidige ydelser i form af kontanthjælp, sygedagpenge og a-dagpenge.

Det viser en ny undersøgelse, som SFI har lavet for Arbejdsskadestyrelsen. Undersøgelsen fokuserer på de skadelidtes arbejdsliv, indkomst og helbred i tiden efter Arbejdsskadestyrelsens vurdering af deres arbejdsevnetab og méngrad.

Hvorvidt skadelidte har kunnet opretholde den samme levestandard, som de havde før ulykken, afhænger i høj grad af, om de har kunnet udnytte deres resterhvervsevne.

FÆRRE KONTANTHJÆLPSMODTAGERE I KOMMUNAL AKTIVERING MED PRODUKTION

Kommunale aktiveringsprojekter med produktion findes i ni ud af ti af landets kommuner. Mere end to ud af tre af disse projekter sælger deres produkter/ydelser. Det drejer sig om 189 projekter. Aftagere er private virksomheder, borgere og kommuner. Andelen af kontanthjælpsmodtagere, der er aktiveret i projekterne, er den samme som i 2005, men antallet er mindre. Kun få projekter er blevet kritiseret for konkurrenceforvriddning.

Det viser en undersøgelse, som SFI har foretaget for Arbejdsmarkedsstyrelsen. Den er baseret på spørgeskemasvar i 2007 fra landets jobcentre og er en opfølgning på en næsten identisk undersøgelse fra 2005. Der blev optalt mere end 400 projekter i 2005 og 262 i 2007. Men projekterne er blevet større. Kommunalreformen, der medførte færre, men større kommuner har således haft en tilsvarende virkning på aktiveringsprojekterne.

DELTAGERNE SVAGERE

Både i 2005 og 2007 var ca. 6 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i landet aktiveret i projekterne. I alt deltog godt 7.700 personer medio 2007. I 2005 deltog 8.900 personer. I 2007 var 70 pct. af deltagerne i matchkategori 4-5 (de mindst arbejdsmarkedsparate). I 2005 var det 54 pct.

UNGE MUSLIMERE POLITISK SYNLIGE

Unge muslimer har de sidste 10 år været meget synlige i den offentlige debat. Især har en gruppe velformulerede unge fra muslimske ungdomsforeninger markeret sig, både fordi de har et godt kendskab til det danske samfund, og fordi debatten om islam og muslimers rolle i Danmark er markant, og de derfor oplever et behov for at finde og markere deres muslimske identitet. Det er for denne gruppe unge sket i de muslimske ungdomsforeninger.

Der er meget fokus på muslimer i Danmark og ikke mindst de unge muslimer, som bruger deres religion aktivt i foreninger og lignende. Diskussionen går bl.a. på, hvorvidt islam er forenelig med demokrati, og om det at være muslim medfører en svækket loyalitet over Danmark. Disse temaer spiller ikke kun en central rolle i diskussioner om muslimer, men også i de diskussioner, som finder sted blandt muslimer.

Seniorforsker Garbi Schmidt, SFI, har i dette forskningsprojekt fokuseret på nogle af de centrale temaer, som præger muslimske unges organiserede aktiviteter: identiteten, det nationale og det transnationale, betydningen af synlighed, betydningen af den politiske og offentlige debat af islam og endelig variationerne i, hvordan islam tolkes og praktiseres i en dansk sammenhæng. Analyserne bygger på interview med en række unge muslimer, iagttagelser i deres miljø og kommunikation på nettet samt på mediedækning i perioden 2001 og frem til Muhammad-krisen.

NYT OM NAVNE

ULLA HAAHR NY KOMMUNIKATIONSCHEF PÅ SFI

Ulla Haahr er pr. 15. marts ansat som kommunikationschef på SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Hun skal lede SFI's nyoprettede kommunikationssekretariat med reference til SFI's direktør. Ulla Haahr kommer fra en stilling som reporter og skrivende redaktør i DR Nyheders politiske redaktion, hvor hun har haft integration, sociale forhold, sundhed, uddannelse og forskning som ansvarsområde. Hun er 42 år, er uddannet journalist og har en bachelor i statskundskab. Hun er desuden i gang med en masteruddannelse i globalisering og medborgerskab på DPU.

KENNETH JENSEN NY RESSOURCEDIREKTØR PÅ SFI

Kenneth Jensen er pr. 1. marts ansat som SFI's resourcedirektør. Han kommer fra en stilling som koncernøkonomichef i Økonomi- og erhvervsministeriet. Kenneth Jensen er 49 år, cand.jur. og har en lederuddannelse fra flyvevåbnet. Han har bestridt en lang række chef- og lederstillinger inden for Forsvarsministeriets område og har mere end 20 års ledererfaring. Han indgår i SFI's direktion og får direktionsansvaret for økonomi, personale, IT, forskerservice og intern service med et samlet budget på ca. 30 mio. kr. og ca. 30 medarbejdere. Han skal som resourcedirektør lede og udvikle servicefunktionerne for SFI's øvrige afdelinger og ledelse, indgå i SFI's strategiske udviklingsopgaver samt varetage de administrative relationer til Velfærdsministeriets departement.

OLE GREGERSEN FORSKNINGSDIREKTØR PÅ SFI

Ole Gregersen er tiltrådt som forskningsdirektør pr. 1. januar 2008 på SFI. Ole Gregersen får direktionsansvaret for driften af SFI's forskningsafdeling, der omfatter ca. 90 årsværk, som udfører forskning og rekvirerede evaluerings- og analyseopgaver for ministerier og styrelser. Ole Gregersen har de seneste 5 år ledet forskningsafdelingen for Socialpolitik og Velfærdsydelse og har været ansat på SFI siden 1991. Han er mag. art. fra Københavns Universitet og ph.d. fra CBS.

LARS PICO GEERDSEN NY AFDELINGSLEDER

Lars Pico Geerdsen tiltrådte den 15. marts stillingen som afdelingsleder i afdelingen for Socialpolitik og velfærdsydelse på SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Han har tidligere været ansat som seniorforsker og programleder på SFI, men skiftede i 2006 til en stilling som seniorforsker i Rockwoolfondens forskningsenhed, hvor han har været ansat indtil nu. Lars Pico Geerdsen er 38 år og har en ph.d. i økonomi fra Københavns Universitet.

CAMILLA SANNE ANDERSEN NY AFDELINGSLEDER I SFI-SURVEY

Camilla Sanne Andersen tiltrådte den 15. marts stillingen som afdelingsdirektør i SFI-SURVEY under SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, hvor hun siden 1. november har fungeret som konstitueret afdelingsdirektør. Inden hun kom til SFI-SURVEY i 2006 har Camilla Sanne Andersen arbejdet i Danmarks Statistik og SPSS Market Research i London. Camilla Sanne Andersen er 34 år og uddannet cand.polit. fra Københavns Universitet.